

УДК 343.1

DOI 10.33244/2617-4154.3(16).2024.283-295

В. В. Топчій,

*д-р юрид. наук, професор, заслужений юрист України,**Державний податковий університет**e-mail: tv1959@ukr.net*

ORCID ID 0000-0002-1726-9028

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СИМВОЛІКУ ВОЄННОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОГО ОКУПАЦІЙНОГО ЗАГАРБНИЦЬКОГО ТОТАЛІТАРНОГО РЕЖИМУ В УКРАЇНУ

Статтю присвячено дослідженню притягнення до відповідальності за символіку воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну може мати свої особливості, які варто врахувати. Проаналізовано, що спочатку потрібно чітко визначити, які символи вважатимуться символікою російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму. Це може охоплювати військові емблеми, прапори, знаки, будь-які речі, які асоціюються з агресією росії та ідеологією неонацизму.

Визначено, що законодавство повинно чітко визначити, які дії становлять порушення з використанням такої символіки та що це може бути вміщено до законодавства про відповідальність за пропаганду тоталітарних або ворожих ідеологій російської федерації.

Автором зауважено, що використання символіки, яка асоціюється з агресією та тоталітаризмом, на тимчасово окупованих територіях України та на російській військовій техніці є також явним проявом інформаційної війни. Зазначено, що притягнення до відповідальності за символіку воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну може допомогти Україні ефективно боротися з пропагандою ворожих ідеологій та символіки, що пов'язана з державою-агресором, зберігаючи водночас баланс між правами та відповідальністю громадян.

Обґрунтовано доцільність віднесення тільняшки (тільника) до символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну.

Звернено автором також увагу на внесення змін і пропозиції до чинного Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення. У статті наголошується, що такі законодавчі зміни повинні охоплювати адміністративну та кримінальну відповідальність за пропаганду або публічну підтримку воєнного,

окупаційного загарбницького режиму росії, а також за використання символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну, особливо у контексті війни проти України.

Ключові слова: *кримінальна відповідальність, повномасштабне вторгнення, ворожа символіка, символіка воєнного вторгнення.*

Постановка проблеми. Запобігання російській пропаганді в Україні є важливим напрямом роботи як органів державної влади, так і суспільства загалом, адже вся діяльність є важливим кроком до запобігання поширенню агресивної ідеології та має бути спрямована на забезпечення конституційного ладу в Україні, а також захист суверенітету та територіальної цілісності України, захист України в інформаційному просторі, запобігання використанню символіки воєнного окупаційного загарбницького режиму в Україні і світі, визнання сучасної росії державою-терористом.

Суспільне сприйняття усієї символіки, що пов'язана хоч якось з російською історією, російським народом та культурою, не може адекватно сприйматися українцями через воєнні злочини, вчинені російськими військами під час повномасштабного вторгнення та загалом російської агресії проти України. Це розумно і співзвучно з високою справедливості та пам'яті жертв війни, яку росія веде проти України.

Притягнення до відповідальності за символіку воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну може допомогти Україні ефективно боротися з пропагандою ворожих ідеологій та символіки, що пов'язана з державою-агресором, зберігаючи водночас баланс між правами та відповідальністю громадян.

Такі законодавчі зміни повинні конкретизувати чітко міру покарання, передбачену нормами адміністративної та кримінальної відповідальності за пропаганду або публічну підтримку окупаційного загарбницького режиму росії, а також за використання символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну, особливо в контексті війни проти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями особливостей експертного дослідження символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну займалися такі провідні вчені, як А. О. Долуда, В. Л. Федоренко, О. С. Пукліч, які у своїх дослідженнях присвятили питанням теорії та практики експертного дослідження символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну та обґрунтували пропозиції щодо удосконалення чинного кримінального законодавства в частині відповідальності за використання символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму [2]. Також питання щодо адміністративної відповідальності за виготовлення або використання ворожих символів розкривав у своїх наукових дослідженнях О. Д. Завістовський, на думку якого запровадження у правове поле категорії «ворожі символи» вирішує проблему уникнення відповідальності у випадку появи нових, раніше ще невідомих символів агресії. А запровадження саме адміністративної відповідальності за арктичні публічні дії з ворожими символами

забезпечить справедливість українського правосуддя відповідно до суспільної небезпеки вчиненого діяння [3]. Проте залишаються актуальними питання щодо конкретизації визначення символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну, тобто визначення дефініції самого поняття символіки та ідентифікації тих речей, знаків, символів, подій тощо, які до них належать. Також актуальним і важливим є питання щодо визначення міри покарання та пропозицій стосовно призначення адміністративної та кримінальної відповідальності за виготовлення та використання символіки військового вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну.

Постановка завдання. Метою цього дослідження є визначення особливостей притягнення до відповідальності за символіку воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну.

Виклад основного матеріалу. 22 травня 2022 року Верховною Радою України було ухвалено Закон України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну».

Ухвалений Закон має важливе національне значення, адже 24 лютого 2022 року російська федерація розпочала відкриту війну проти України. З перших секунд війни росія вбиває українців лише за те, що вони живуть в Україні, нищить цивільні будинки та об'єкти критичної інфраструктури. Мільйони людей змушені залишити свої домівки. Масштаби російського державного терору в Україні вражають. Відомо, що до 2022 року найбільшим терактом був напад на США, що відбувся 11 вересня 2001 року, внаслідок якого загинули 2996 осіб. Але через теракти, які російська федерація організовує в Україні, починаючи з 24 лютого 2022 року, сотні мирних громадян, дітей, жінок, людей похилого віку гинуть щодня під ракетними обстрілами, бомбардуванням касетними та запальними бомбами, розстрілами з танків та автоматів. Очевидно, що за масштабами, підходами та ідеологічно російська федерація наслідує принципи, запроваджені фашистськими та нацистськими мілітаристськими режимами Гітлера, Муссоліні та інших. Вони так само мали на меті масові вбивства та руйнування міст всюди, де були здатні. Тому факт державного тероризму з боку російської федерації, неонацистський характер її політичного, тоталітарного режиму є очевидним для всього світу. Цей висновок підтверджений і резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 2 березня 2022 року, і закликами багатьох урядів практично всіх країн світу [6;1].

Пункт 4 ст. 1 Закону України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» передбачає, що символіка воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну – це символіка, що, зокрема, охоплює:

а) латинські літери «Z», «V», що використовуються як символи воєнного вторгнення в Україну у спосіб та відповідно до ознак, визначених статтею 2 цього Закону;

б) офіційну або неофіційну символіку (емблеми) збройних сил російської федерації, зокрема її сухопутних військ, повітряно-космічних сил, військово-морського флоту, ракетних сил стратегічного призначення, повітряно-десантних військ, сил спеціальних операцій, інших збройних формувань та/або органів держави-терориста (держави-агресора).

І відповідно до ч. 4 ст. 2 цього Закону України «Використанням символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну, зокрема, є:

1) використання латинських літер «Z», «V» окремо (без правомірного контексту або в контексті виправдання збройної агресії проти України чи інших воєнних дій) або за рахунок заміни цими літерами кирилических літер «З», «С», «В», «Ф» чи інших літер в окремих словах з візуальним акцентом на цих літерах;

2) використання символіки збройних сил російської федерації, зокрема її сухопутних військ, повітряно-космічних сил, військово-морського флоту, ракетних сил стратегічного призначення, повітряно-десантних військ, сил спеціальних операцій, інших збройних формувань та/або органів держави-терориста (держави-агресора).

Символіка воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну вважається використаною, якщо вона розміщена:

1) на носіях, поверхнях публічного простору, зокрема рекламних засобах (носії зовнішньої, внутрішньої реклами), транспортних засобах, а також у друкованих матеріалах (плакатах, листівках тощо), на одязі тощо;

2) у місцях проведення масових заходів політичного, освітнього, релігійного, культурного, наукового або іншого характеру, розважальних заходів та заходів для дітей;

3) в агітаційних матеріалах, крім матеріалів, спрямованих на протидію збройній агресії російської федерації проти України;

4) у рекламі в медіа, в мережі «Інтернет»;

5) у повідомленнях у соціальних мережах у мережі «Інтернет»;

6) у творах (фільмах, передачах, відеоблогах тощо), інших об'єктах авторського права і/або суміжних прав, створених після 24 лютого 2022 року» [7].

Але, аналізуючи норми вказаного законодавчого акта, можна дійти висновку, що окремі статті є відсильними і потребують конкретизації. Так, для прикладу, положення щодо «офіційної або неофіційної символіки (емблеми) збройних сил російської федерації, зокрема її сухопутних військ, повітряно-космічних сил, військово-морського флоту, ракетних сил стратегічного призначення, повітряно-десантних військ, сил спеціальних операцій, інших збройних формувань та/або органів держави-терориста (держави-агресора)», потребує конкретного визначення, що саме належить до вказаної символіки.

Доцільно проаналізувати саму дефініцію поняття «символіка», адже в ККУ таке визначення міститься в декількох статтях, проте норми є відсильними і не надається конкретизація такого визначення.

Так, тлумачний словник української мови надає таке визначення символіки: «умовне відображення подій, явищ, понять, ідей та ін. за допомогою умовних знаків – символів; символічне значення, яке надається чому-небудь» [11]. Тобто, як бачимо, до символіки може належати будь-що, якщо цьому надається символічне значення.

Підтвердженням цього є й запровадження відповідальності у ст. 173-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення за публічне використання, демонстрацію або носіння георгіївської (гвардійської) стрічки чи її зображення [4].

Так, у пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо заборони виготовлення та пропаганди георгіївської (гвардійської) стрічки» вказано, що георгіївська стрічка стала в Україні символом російської окупації та агресії. Вона має вигляд смужки з трьома чорними і двома жовтими (або помаранчевими) смугами. Вперше георгіївська стрічка використовувалася ще під час оформлення російських імперських нагород. Запроваджена 1769 року, разом із встановленням Ордена Георгія, за наказом російської імператриці Катерини II. Застосовувалася в оформленні ряду військових нагород імперії – Георгіївського хреста та Георгіївської медалі. Також використовувалася як військовий аксесуар знамен і штандартів підрозділів російської армії, які заслужили його за відвагу в боях. 2005 року в росії стартувала акція «Георгіївська стрічка» для пропаганди перемоги Росії в німецько-радянській війні 1941–1945 років як символ російської мілітаристичної могутності, слави імперії та радянського минулого. Не випадково, що ця акція почалась одразу після перемоги Помаранчевої революції та провалу планів взяття під повний контроль України. Георгіївську стрічку намагались протиставити помаранчевій символіці та утвердити як символ «російського світу». Щорічне розповсюдження російської імперської символіки є тепер невід'ємною складовою кремлівської пропаганди. З 2014 року стрічка використовувалась так званими «силами самооборони Криму» та проросійськи налаштованими сепаратистами на території України і стала символом сепаратизму в Україні [5].

Проте залишається незрозумілим, чому окремо виділено в законодавстві лише георгіївську стрічку, якщо до таких символів і символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну можна віднести й інші речі.

Так, для прикладу, на просторах інтернету можна знайти такі оголошення: «Тільник з довгим рукавом 95 % бавовни тільняшка синя смужка 54», «Тільняшка річна з довгим рукавом ВМФ (темно-синій)», «Тільняшка ВМФ з довгим рукавом 54, Тільняшка з довгим рукавом» та інші.

На перший погляд, це звичайні оголошення щодо виготовлення та розповсюдження одягу, проте тут виникає питання щодо сутності цього одягу та його ідентифікації з військово-морським флотом росії. Саме тому однозначно потребує конкретизації та детального визначення, що ж належить до офіційної та неофіційної символіки військово-морського флоту та співвідношення одягу тільника (тільняшки) з військово-морським флотом.

Дослідимо більш детально історію тільняшки з відкритих джерел вікіпедії: «Тільняшка (тільник) – в'язана сорочка з рукавами (фуфайка морська), виготовлена з трикотажного полотна і має забарвлення у вигляді горизонтальних білих смуг і смуг іншого кольору, що чергуються. Смугасті натільні сорочки різних видів носять військові та цивільні моряки Франції, росії та інших країн. У росії тільник складається

на постачанні матросів і старшин ВМФ, курсантів військово-морських інститутів, військовослужбовців морської піхоти, а також службовців ряду силових відомств. Відмінна риса тільника у російських моряків – горизонтальні біло-сині лінії, що чергуються. Спеціальні тільники підвищеної щільності (напіввовняні) випускаються під назвою «водолаз», проте водолази пошуково-рятувальних служб ВМФ та інших підрозділів забезпечуються такими самими тільниками, як і решта особового складу ВМФ рф згідно з чинними нормами постачання». На картинах морських битв XVII століття можна побачити, що з костюма англійських і голландських моряків на той час характерне чергування білих смужок із червоними чи синіми. Тому вважається, що перші тільники з'явилися за часів вітрильного флоту в Голландії. Імовірним джерелом послужила «бретонська сорочка» – натільна сорочка з чорно-білими смугами, яку традиційно носять рибалки Бретані (і яка була у вжитку у корсарів Сен-Мало та Дюнкерка). Як пояснює Мішель Пастуро у своїй праці «Диявольська матерія. Історія смужок і смугастих тканин» (1991), використання смугастого одягу для позначення маргінальних груп сягає корінням у середньовіччі. Такий одяг носили не лише ув'язнені, а й хворі, жриці кохання, блазні та скоморохи. Для матросів королівського флоту костюм у смужку не вважався прийнятним.

На початку XVIII століття практично у всіх європейських флотах запровадили єдину форму одягу. Моряки почали носити казенну білизну, вузькі короткі штани з панчохами, формені каптани та високі капелюхи. За носіння смугастого одягу матросів карали. У Росії її традиція носіння тільників почала формуватися під час військових реформ 1860-х рр. Сині та білі поперечні смуги тільників відповідали кольорам російського військово-морського Андріївського прапора. Наказ про введення нової форми підписав 19 серпня 1874 року князь Костянтин Миколайович. Кольори смуг у російських тільників могли змінюватись залежно від приналежності до того чи іншого флотського формування. У моряків Балтійської флотилії 1-ї Санкт-Петербурзької бригади Окремого корпусу прикордонної варти смуги на тільнику спочатку мали зелений колір, а в моряків Амудар'їнської флотилії, що також входила в Окремий корпус прикордонної варти, вони були червоними. Під час створення форми одягу для Повітряно-десантних військ ЗС СРСР за аналогією з формою морських піхотинців тільники увійшли до складу форми і у повітряних десантників, але колір смужок був змінений на небесно-блакитний. У 1990-х рр. виробниками були розроблені для різних родів військ ЗС рф тільники зі смужками різних кольорів: сині (ВМФ рф – підводники, надводники і морська піхота носять і носили одну й ту саму синьо-білу (темно-синьо-білу), волошкові (Президентський полк ФСТ Росії та СпН ФСБ Росії), світло-зелені (Берегової охорони Прикордонної служби ФСБ Росії), крапові (СПН Росгвардії), помаранчеві (підрозділи МНС Росії), блакитні (Повітряно-десантні війська, військові розвідки) [12].

Століттями росія бере участь у загарбницьких війнах, використовуючи різні символики, зокрема й тільняшку, яку вони використовують в усіх війнах, як символічне значення свого військово-морського флоту. Отже, аналізуючи історичні дані, можна дійти таких висновків, що тільняшки в середині XIX століття були введені в склад

російської армії як частина форми одягу для моряків та інших військових підрозділів; тільняшка в росії асоціює військово-морський флот і входить до складу його офіційного одягу, саме тому може розцінюватися як атрибутика та символіка військово-морського флоту.

Так, як бачимо, хоч історично дійсно тільняшка виникла не в росії, проте вже давно стала символічним атрибутом військово-морського флоту рф. Тільняшка на сьогодні дійсно сприймається як предмет споконвічно російської військової атрибутики. У самій росії існує навіть культ тільняшки. Так, одним з неофіційних військових свят, значення якого важко перебільшити, є День російської тільняшки, який щорічно відзначається 19 серпня [10].

Ракетні кораблі військово-морського флоту російської федерації є «морською» загрозою для України. Російський окупаційний режим жорстко нав'язує свою ідеологію, виступаючи із загарбницькими лозунгами, що «Одеса, Севастополь – історично російські міста», а заголовки окремих їх інтернет-сторінок заявляють таке: «Операція «Окупація»: як живе саме російське місто України», і, нав'язуючи цю загарбницьку ідеологію, проводять різні провокації серед населення, а на своїх мітингах одягають тільняшку, що має символічне значення поєднання з військово-морським флотом. Така ідеологія свідчить про безумовну необхідність викоринити все, що символізує воєнне вторгнення загарбницького, окупаційного тоталітарного воєнного режиму російської федерації.

Саме тому курсанти Інституту Військово-морських сил та відділення військової підготовки морехідного коледжу технічного флоту Одеської морської академії склали присягу на вірність українському народу та відмовилися від використання тільників, а були на урочистостях просто в білій формі, що також свідчить про віднесення полосатих тільняшок (тільників) до атрибутики (символіки) військово-морського флоту та необхідності відмови від такого одягу.

Тому логічно, що виготовлення та розповсюдження тільняшок, відповідно до Закону України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» підпадає під ознаки символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну, і за це повинна бути передбачена відповідальність.

Проте, якщо проаналізувати норми цього Закону, то стаття 3 лише вказує, що винні в порушенні вимог цього Закону фізичні та/або юридичні особи, посадові особи юридичних осіб, посадові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування несуть відповідальність відповідно до закону, але сам механізм притягнення до відповідальності не прописаний у нормах чинного законодавства.

Хоча на початкових етапах опрацювання та розроблення цього законодавчого акта пояснювальна записка містила такі положення: «визнавши на рівні закону неонацистський характер як усього політичного режиму сучасної росії, так і символіки, яка використовується для індикації виправдання та підтримки війни, Україна тим

самим надасть приклад іншим країнами долучитись до ставлення до путінської росії як звичайного неонацистського режиму, який майже нічим не відрізняється від фашистських і нацистських режимів середини ХХ сторіччя». Для вирішення цих питань і пропонується прийняти цей законопроект, який має розглядатись і прийматись у сукупності з проектом Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо відповідальності за пропаганду російського неонацистського тоталітарного режиму, акта агресії проти України з боку російської федерації як держави терориста» для встановлення кримінальної відповідальності за пропаганду неонацистського режиму сучасної росії та символіки вбивства росією дітей, жінок, чоловіків, усіх мирних мешканців України [6].

Проте норма не набула практичного застосування і залишилася на рівні проекту Закону України від 26.03.2022 № 7215 «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо відповідальності за пропаганду російського неонацистського тоталітарного режиму, акта агресії проти України з боку російської федерації як держави терориста», який передбачає таке: «Кримінальний кодекс України доповнити новою статтею 258-6 такого змісту:

«1. Пропаганда російського неонацистського тоталітарного режиму, акту агресії проти України з боку російської федерації як держави терориста, зокрема використання символіки військового вторгнення російського неонацистського тоталітарного режиму в Україну, карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі дії, вчинені особою, яка є представником влади, або вчинені повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої» [8].

Але підтримуючи думку А. О. Долуди, В. Л. Федоренка, О. С. Пукліч, пропонуємо відповідний склад злочину унормувати в новій ст. 436-3 Кримінального кодексу України – «Використанням символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну» або визначити додатково у ст. 436-1 Кримінального кодексу України [2, с. 685].

Водночас також пропонуємо внести зміни й до Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме доповнити його статтею 173-6.

Стаття 173-6. Виготовлення та пропаганда полосатої тільняшки (тільника) як символу військово-морського флоту російської федерації

Публічне використання, демонстрація або носіння полосатої тільняшки (тільника) як символу військово-морського флоту російської федерації – зумовлюють накладення штрафу від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією полосатої тільняшки (тільника) як символу військово-морського флоту російської федерації.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені повторно впродовж року після накладення адміністративного стягнення, виготовлення або носіння полосатої тільняшки (тільника) як символу військово-морського флоту

російської федерації – зумовлюють накладення штрафу від ста п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб з конфіскацією полосатої тільняшки (тільника) як символу військово-морського флоту російської федерації.

Примітка. Положення цієї статті не застосовуються у випадках, передбачених частиною шостою статті 2 Закону України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України, символики воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну».

Аналізуючи зазначені вище положення, вважаємо за доцільне також уніфікувати визначення символіки з погляду адміністративної та кримінальної відповідальності та ввести правову дефініцію термінології, що дійсно допоможе уникнути непорозумінь та забезпечить стабільність у правовому полі. Це важливо для того, щоб законодавство було чітким і прозорим, а також могло ефективно реагувати на змінну ситуацію.

Так, у проєкті Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів щодо заборони використання символіки підтримки нападу Російської Федерації на Україну» запропоновано доповнити Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» визначенням: «Символіка підтримки військової агресії Російської Федерації проти України – символіка, що охоплює прапори, символи, зображення або іншу атрибутику, пам'ятники, пам'ятні знаки, написи в яких зображується символіка, що розміщувалася на військовій техніці Російської Федерації під час військової агресії проти України» [9].

Проте, на нашу думку, доцільно все-таки розширити визначення символіки, тому пропонуємо закріпити авторське визначення поняття «символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну», а саме: «Символіка воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну – це різноманітні пам'ятні знаки, символи, прапори, пам'ятники із зображеннями, пам'ятки, зображення, атрибути та будь-які речі, що символізують, уособлюють та ідентифікують вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну».

Так, пропонуємо, крім доповнення КК України статтею 436-3, ще й додати примітку такого визначення: «До використання символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну належать діяння, передбачені в ч. 4 ст. 2 Закону України «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України, символики воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну», а символіка воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну – це різноманітні пам'ятні знаки, символи, прапори, пам'ятники із зображеннями, пам'ятки, зображення, атрибути та будь-які речі, що символізують, уособлюють та

ідентифікують вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну».

Висновки. Отже, такі кроки з боку України можуть мати і значний вплив на сприйняття росії іншими країнами. Визнання окупаційного загарбницького воєнного тоталітарного характеру політичного режиму рф та її символіки може відобразити зростаючу свідомість про проблеми, пов'язані з російським урядом, його політикою та військовою діяльністю проти України.

Також, на нашу думку, такі обмеження щодо використання символіки воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну мають стимулювати інші країни долучатися до подібного ставлення до росії. Визнання воєнного окупаційного загарбницького, тоталітарного характеру може спричинити більш активні дії на міжнародному рівні для посилення санкцій та ще більшої ізоляції російського уряду, тобто важливо підтримувати міжнародний спротив проти інформаційної агресії російської федерації та активізації міжнародної спільноти для підтримки України в цьому питанні.

Використання символіки, яка асоціюється з агресією та тоталітаризмом, на тимчасово окупованих територіях України та на російській військовій техніці є також явним проявом інформаційної війни. Відповідь України на цю інформаційну агресію повинна містити заходи на законодавчому рівні для запобігання поширенню такої символіки, що свідчить про необхідність криміналізації використання символіки, яка асоціюється з російським тоталітарним режимом та агресією проти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Генасамблея ООН засудила вторгнення Росії і закликала негайно вивести війська з України. *Європейська правда*. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/2/7135096/> (дата звернення: 31.05.2024).

2. Долуда А. О., Федоренко В. Л., Пукліч О. С. Особливості експертного дослідження символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну. Судова мистецтвознавча експертиза. *Криміналістика і судова експертиза*. 2023. Випуск 68, розділ 10. С. 668–688. URL : https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/vypusk_68-668-688.pdf (дата звернення: 31.05.2024).

3. Завістовський О. Д. Адміністративна відповідальність за виготовлення або використання ворожих символів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. Вип. 4, ч. 1. С. 226–230. URL : http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_1/34.pdf (дата звернення: 31.05.2024).

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 року № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР)*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 31.05.2024).

5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення доповнення до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо заборони виготовлення та пропаганди георгіївської (гвардійської) стрічки» : проєкт Закону України від 02.06.2015 № 2987. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/GH2AZ00A?an=3> (дата звернення: 01.06.2024).

6. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про заборону пропаганди російського неонацистського тоталітарного режиму, акту агресії проти України з боку російської федерації як держави-терориста, символіки, яка використовується збройними та іншими воєнними формуваннями Російської Федерації у війні проти України» : проєкт Закону України від 26.03.2022 № 7214. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39284> (дата звернення: 31.05.2024).

7. Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії російської федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну : Закон України від 22 травня 2022 року № 2265-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text> (дата звернення: 31.05.2024).

8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо відповідальності за пропаганду російського неонацистського тоталітарного режиму, акту агресії проти України з боку російської федерації як держави-терориста : проєкт Закону України від 26.03.2022 № 7215. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39285> (дата звернення: 01.06.2024).

9. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів щодо заборони використання символіки підтримки нападу Російської Федерації на Україну : проєкт Закону України від 28.03.2022 № 7220. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39306> (дата звернення: 01.06.2024).

10. Селезньов В. Як бретонська сорочка стала російською тільняшкою. URL : <https://enigma.ua/articles/yak-bretonska-sorochka-stala-rosiyskoju-tilnyashkoju> (дата звернення: 01.06.2024).

11. Символіка / Тлумачний словник української мови / Словник UA. Портал української мови та культури. URL : <https://slovyk.ua/index.php?swrd=%D1%C8%CC%C2%CE%CB%B2%CA%C0> (дата звернення: 31.05.2024).

12. Тільняшка / Вільна енциклопедія : вікіпедія. URL : <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8F%D1%88%D0%BA%D0%B0> (дата звернення: 01.06.2024).

REFERENCES

1. UN General Assembly condemns Russia's invasion and calls for immediate withdrawal of troops from Ukraine. *Yevropeiska pravda*. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/2/7135096/> (accessed: on May 31, 2024).

2. Doluda A. O., Fedorenko V. L., Puklych O. S. Features of the expert study of the symbols of the military invasion of the russian nazi totalitarian regime in Ukraine. *Forensic*

Топчій В. В. Особливості притягнення до відповідальності за символіку воєнного вторгнення російського окупаційного загарбницького тоталітарного режиму в Україну

art examination. *Criminalistics and forensic examination*. 2023. Issue 68. Chapter 10. С. 668–688. URL : https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/vypusk_68-668-688.pdf (accessed: on May 31, 2024).

3. Administrative liability for the manufacture or use of enemy symbols. *South Ukrainian Law Journal*. 2022. Issue 4. Ch 1. Pp. 226–230. URL : http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_1/34.pdf (accessed: 31.05.2024).

4. Code of Ukraine on Administrative Offenses : Law of Ukraine of December 7 1984 № 8073-X. *Bulletin of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR (VVR)*. 1984. Supplement to No. 51. P. 1122. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (accessed: 31.05.2024).

5. Explanatory Note to the Draft Law of Ukraine “On Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses to Prohibit the Production and Propaganda of the St. George (Guards) Ribbon” : Draft Law of Ukraine of 02.06.2015 No. 2987. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/GH2AZ00A?an=3> (accessed: on June 01, 2024).

6. Explanatory note to the draft Law of Ukraine “On the prohibition of propaganda of the russian neo-nazi totalitarian regime, the act of aggression against Ukraine by the russian federation as a terrorist state, symbols used by the armed and other military formations of the russian federation in the war against Ukraine” : Draft Law of Ukraine of 26.03.2022 No. 7214. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39284> (accessed 31.05.2024).

7. On the prohibition of propaganda of the russian nazi totalitarian regime, the armed aggression of the Russian Federation as a terrorist state against Ukraine, and the symbols of the military invasion of Ukraine by the russian nazi totalitarian regime : Law of Ukraine of May 22, 2022 No. 2265-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text> (accessed: on May 31, 2024).

8. Draft Law on Amendments to the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Procedure Code of Ukraine on Liability for Propaganda of the russian neo-nazi totalitarian regime, an Act of Aggression against Ukraine by the russian federation as a terrorist state : Draft Law of Ukraine of 26.03.2022 No. 7215. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39285> (accessed: June 01, 2024).

9. On Amendments to the Criminal Code of Ukraine and Other Legislative Acts to Prohibit the Use of Symbols of Support for the Attack of the Russian Federation on Ukraine : Draft Law of Ukraine of 28.03.2022 No. 7220. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39306> (accessed: 01.06.2024).

10. Seleznirov V. How the Breton shirt became a russian vest. URL : <https://enigma.ua/articles/yak-bretonska-sorochka-stala-rosiyskoyu-tilnyashkoyu> (accessed: June 01, 2024).

11. Symbolism. Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language / Dictionary UA / Portal of the Ukrainian language and culture. URL : <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%C8%CC%C2%CE%CB%B2%CA%C0> (accessed: 31.05.2024).

12. Tilnyashka / Free encyclopedia : Wikipedia. URL : <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8F%D1%88%D0%BA%D0%B0> (дата звернення: 01.06.2024).

V. V. Topchii. PECULIARITIES OF PROSECUTION FOR THE SYMBOLS OF THE MILITARY INVASION OF UKRAINE BY THE RUSSIAN OCCUPATION TOTALITARIAN REGIME

The article is devoted to the study of prosecution for the symbols of the military invasion of Ukraine by the russian occupation totalitarian regime may have its own peculiarities which should be taken into account. The author analyzes that it is first necessary to clearly define which symbols are considered to be symbols of the Russian occupation totalitarian regime. This may include military emblems, flags, signs, or anything associated with russian aggression and neo-nazi ideology.

It is determined that the legislation should clearly define what actions constitute violations using such symbols and that this can be included in the legislation on liability for propaganda of totalitarian or hostile ideologies of the russian Federation.

The purpose of this study is to determine the peculiarities of prosecution for the symbols of the military invasion of Ukraine by the russian occupation totalitarian regime. In general, effective prosecution for the symbols of the military invasion of Ukraine by the russian occupation totalitarian regime requires clear legislation, proportionate sanctions and ensuring compliance with international norms.

The author notes that the use of symbols associated with aggression and totalitarianism in the temporarily occupied territories of Ukraine and on russian military equipment is also a clear manifestation of information warfare. It is noted that prosecution for the symbols of the military invasion of Ukraine by the russian occupation totalitarian regime can help Ukraine effectively combat the propaganda of hostile ideologies and symbols associated with the aggressor state, while maintaining a balance between the rights and responsibilities of citizens.

The author substantiates the expediency of classifying the vest as a symbol of the military invasion of Ukraine by the russian occupation totalitarian regime.

The author also draws attention to the introduction of amendments and proposals to the current Criminal Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offenses. The article emphasizes that such legislative changes should include administrative and criminal liability for propaganda or public support of the military, occupation regime of russia, as well as for the use of symbols of the military invasion of Ukraine by the russian occupation totalitarian regime, especially in the context of the war against Ukraine.

Keywords: *criminal liability, full-scale invasion, hostile symbols, symbols of military invasion.*

Стаття надійшла до редколегії 5 серпня 2024 року